

ТЕХНІЧНІ УМОВИ ЯК ВИД НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

У статті характеризується такий вид нормативних документів зі стандартизації, як технічні умови. Висвітлюються особливості їхнього розроблення, реєстрації, бібліографічного обліку. порушено питання невизначеності статусу цих документів. Визначено проблеми, на які слід звернути увагу в процесі створення та використання технічних умов.

Ключові слова: *технічні умови, розроблення технічних умов, реєстрація технічних умов, бібліографічний облік технічних умов, статус технічних умов, електронний банк даних «Технічні умови України».*

L.P. Pasichnyk

TECHNICAL CONDITIONS AS A KIND OF NORMATIVE DOCUMENTS ON STANDARTIZATION

The article characterizes that kind of normative documents on standartization as technical conditions. The peculiarities of their development, registration, bibliographic records are examined. The question of uncertainty status of these documents is considered. The problems, that need attention in the process of creating and using technical conditions, are identified.

Keywords: *technical conditions, development of technical conditions, registration of technical conditions, bibliographic records of technical conditions, the status of technical conditions, electronic data bank «Technical conditions of Ukraine».*

Уся продукція, що виробляється в Україні, та послуги, які надаються, повинні відповідати вимогам певних нормативних документів зі стандартизації (НДС). Широкому загалу споживачів більш відомий такий вид НДС, як стандарти. Вони частіше використовуються, їхній зміст доволі часто є предметом обговорень фахівців різних галузей. Менш відомим, але не менш важливим видом НДС, порівняно зі стандартами, є технічні умови (ТУ). Фахівцям інформаційних установ важливо знати типологічні особливості цих документів, джерела бібліографічної інформації про них та можливості ознайомитися безпосередньо з їхнім змістом. Комплексне дослідження книгознавчого та бібліографічного аспектів роботи з ТУ відсутнє, що і зумовило написання даної статті.

Визначення технічних умов наведені в кількох офіційних документах: Законі України «Про стандартизацію» [14], Декреті Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» [15], ДСТУ 1.1:2001 «Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять» [4], ДСТУ 1.0:2003 «Національна стандартизація. Основні положення» [1] та ДСТУ 1.3:2004 «Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення, погодження, прийняття та позначання технічних умов» [2]. Згідно з цими документами, технічні умови – це нормативний документ, що встановлює вимоги до продукції, призначеної для самостійного постачання, до виконання процесів чи надавання послуг замовникові та регулює відносини між виробником (постачальником) і споживачем (користувачем). У технічних умовах встановлюють вимоги до якості, виконання, обсягів, сировини, складаних одиниць, безпечності, охоплюючи вимоги до торгового фірмового знака, термінології, умовних позначок, методів випробовування (вимірювання, контролювання, аналізування), пакування,

маркування та етикетування, надавання послуг, а також визначають, за потреби, способи оцінювання відповідності встановленим обов'язковим вимогам.

Технічні умови розробляють ініціативно або на замовлення, якщо:

- відсутні національні стандарти на розроблювану продукцію;
- потрібно конкретизувати, доповнити або підвищити вимоги чинних стандартів на дану продукцію, розширення асортименту (в таких ТУ повинні бути лише вимоги, відмінні від установлених цими стандартами).

Технічні умови розробляють за рішенням виробника (постачальника) або на вимогу споживача (замовника), на виконання державної програми або директивного документа. Технічні умови можуть розроблятися на один конкретний вид продукції чи кілька однорідних видів продукції (групу однорідної продукції).

Технічні умови можуть бути невід'ємною частиною комплексу конструкторської, технологічної або іншої технічної документації на продукцію, стандартом, частиною стандарту або окремим документом. Об'єктом нашого дослідження є окремо видані технічні умови.

Значення ТУ сьогодні не можна недооцінювати, адже близько 80% продукції в країні виготовляється за цими документами. Окрім того, ТУ є робочим документом при замовленні та постачанні конкретної продукції конкретного виробника. Іноді через ТУ реалізуються вимоги технічних регламентів і стандартів, споживачами здійснюється контроль продукції, що постачається.

Розроблення ТУ прямим чином пов'язане з процесом сертифікації продукції, що виготовляється конкретним підприємством. Для того, щоби ця продукція була конкурентоздатна на ринку, необхідно її сертифікувати на відповідність вимогам стандартів або ТУ, котрі прописані у виданому сертифікаті відповідності. Ще одним важливим застосуванням ТУ є використання їх при добровільній сертифікації. Це відбувається у випадку, коли продукція не підлягає обов'язковій сертифікації, а виробнику все ж необхідно отримати сертифікат відповідності. Тоді допускається зазначення у сертифікаті відповідності інформації про те, що продукція відповідає безпосередньо технічним умовам підприємства-виробника або лише окремим пунктам цього документа.

Через ТУ виробник доводить до споживача інформацію про: сферу застосування продукції (надання послуги); технічні вимоги (параметри й розміри, основні показники й характеристики, вимоги до сировини, матеріалів, комплектність, маркування, пакування); вимоги безпеки; вимоги охорони довкілля та утилізацію; правила приймання; методи контролювання (випробування, аналізу, вимірювання); умови транспортування та зберігання; вимоги до експлуатації, ремонту, настанови щодо застосування; гарантії виробника.

Звідси цілком очевидно, що від якості змісту ТУ залежить якість продукції та її безпечність для людини і навколишнього середовища.

Розробниками ТУ можуть бути:

- підприємства-виробники продукції (установи, що надають послуги);
- державне підприємство (ДП) «Укрметртестстандарт»;
- територіальні органи ДП «Укрметртестстандарт» (територіальні центри стандартизації, метрології та сертифікації (ЦСМС), яких в Україні станом на 1.11.2011 р. нараховується 28);
- приватні організації чи компанії.

Слід звернути увагу і на питання реєстрації ТУ.

Державна реєстрація ТУ здійснюється згідно з ДСТУ 1.6:2004 «Національна стандартизація. Правила реєстрації нормативних документів» [3]. Провідним органом Держспоживінспекції України з питань державної реєстрації ТУ є ДП «Укрметртестстандарт», що з 1974 р. формує фонд технічних умов України. Один із головних структурних підрозділів цього підприємства – Науково-технічний центр стандартизації, інформаційного забезпечення та підтвердження відповідності – здійснює перевірку ТУ на відповідність нормативним документам та чинному законодавству. І за її результатами – державну реєстрацію ТУ підприємств та організацій. Згідно з підрозділом 4.8 ДСТУ 1.6:2004 [3], ТУ реєструють державні підприємства (ДП), підпорядковані головному органу з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері технічного регулювання і яким чинне законодавство надало таке право, на вибір підприємства-розробника продукції чи підприємства-власника ТУ. Зміни до ТУ реєструють ДП, які зареєстрували технічні умови. Згідно з п.

2 ст. 7 Декрету Кабінету Міністрів України [15], технічні умови та зміни до них, які не пройшли державної реєстрації, вважаються недійсними. Обов'язковій державній реєстрації підлягають:

- ТУ на продукцію серійного та масового виробництва, яку постачають самостійно;
- ТУ на послуги;
- ТУ іноземних фірм, на які підприємства України отримали право використання згідно з контрактами (ліцензіями), у разі постачання продукції в Україну;
- ТУ, згідно з якими постачають продукцію для державних потреб [3].

За державну реєстрацію технічних умов і змін до них стягується реєстраційний збір, обсяг якого встановлює центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання за погодженням із Міністерством економіки України [15].

ТУ та зміни до них реєструє протягом трьох робочих днів після візування особа, яка їх перевірила. Відповідний запис про реєстрування вносять у спеціальний реєстр ТУ. ДП, які виконують державну реєстрацію ТУ, ведуть в електронному вигляді базу даних зареєстрованих ТУ та змін до них [3].

Щодо терміну чинності ТУ, зазначимо: «Технічні умови треба перевіряти регулярно, але не рідше одного разу на п'ять років після надання їм чинності чи останнього перевіряння, якщо не виникає потреби перевіряти раніше, у разі прийняття нормативно-правових актів, відповідних національних (міждержавних) стандартів та інших нормативних документів, якими регламентовано інші вимоги, ніж ті, що встановлені в ТУ [2]».

Після закінчення терміну чинності ТУ виготовлення продукції за цими ТУ недопустимо [3].

Бібліографічний облік ТУ здійснюється ДП «Укрметртестстандарт» у двох виданнях: щорічному довіднику «Продукція, яку виробляють за технічними умовами України» [10] та щоквартальному бібліографічному покажчику «Технічні умови України» [17].

Довідник [10] складається з двох частин і містить інформацію про продукцію, що виготовляється за технічними умовами, зареєстрованими в Україні.

Перша частина являє собою алфавітний перелік найменувань продукції, що є об'єктом стандартизації в ТУ. В ній наводяться такі дані:

- найменування продукції в алфавітному порядку;
- позначення ТУ;
- назва, поштова адреса і телефон виробника цієї продукції або власника (розробника) ТУ (за відсутності інформації про виробника). У разі відсутності даної інформації зазначається державне підприємство, що зареєструвало ТУ.

Друга частина довідника – це нумераційний перелік ТУ. В ній зазначаються:

- позначення ТУ у нумераційному порядку їхнього зростання;
- класифікаційні коди (Державного класифікатора продукції та послуг та Українського класифікатора нормативних документів);
- кількість змін, внесених в ТУ;
- термін дії ТУ;
- код державного підприємства, яке зареєструвало ТУ;
- прикмети пошуку відповідних ТУ у першій частині довідника (наприклад: «насіння льон», «лінія хімічн.» тощо).

Наприкінці кожної з частин довідника наведені коди, поштові адреси та телефони державних підприємств, що проводять держреєстрацію ТУ.

Уже другий рік поспіль (2010-2011) ДП «Укрметртестстандарт» надає для замовників лише електронну версію цього довідника (на дисках).

Щоквартальний покажчик «Технічні умови України» виконує функції поточного бібліографічного джерела та містить такі розділи:

1. Попередження про анулювання ТУ.

У цьому розділі подано перелік ТУ (із зазначенням їхнього позначення, назви та назви підприємства-розробника (власника) ТУ), держреєстрація яких буде анульована через 2 місяці після опублікування цієї інформації в даному бібліографічному посібнику. Анулювання держреєстрації здійснюється на підставі п. 8.5.8 ДСТУ 1.6:2004 [3] у зв'язку з відсутністю підприємства-власника

ТУ за адресою, зазначеною в каталожній карті продукції, якщо підприємство-власник ТУ не надасть інформацію щодо зміни своєї адреси в державне підприємство, що зареєструвало ці ТУ.

2. Перелік зареєстрованих ТУ.

Цей перелік поданий в алфавіті назв ТУ, зареєстрованих упродовж попереднього кварталу. Окрім назв ТУ, наводяться також їхні позначення, відомості про розробника (власника) ТУ (назва підприємства, його поштова адреса і телефон), термін дії ТУ та код Українського класифікатора нормативних документів.

3. Перелік ТУ, в які внесено зміни на продовження терміну дії.

У цьому розділі в табличній формі наводиться така інформація:

– позначення ТУ (розміщені в порядку зростання кодів підприємств-власників ТУ, згідно з Єдиним державним реєстром підприємств і організацій України (ЄДРПОУ), в межах кожної установи, що зареєструвала ТУ);

– код Українського класифікатора нормативних документів;

– номер зміни;

– новий термін дії ТУ;

– код ДП, що зареєструвало ТУ.

4. Перелік відмінених або заміненних ТУ, держреєстрація яких анульована державними підприємствами, підпорядкованими Держспоживінспекції України.

Цей розділ інформує про:

– позначення ТУ (розміщені таким чином, як і в попередньому розділі);

– код Українського класифікатора нормативних документів;

– код ДП, що є власником ТУ;

– новий статус наведених ТУ (про їхню відміну, заміну іншим документом, зняття продукції з виробництва та ін.).

5. Перелік ТУ, держреєстрація яких анульована у зв'язку із закінченням терміну дії (де зазначаються: позначення ТУ; код Українського класифікатора нормативних документів; код ДП; термін закінчення дії цього документа).

6. Коди та поштові адреси державних підприємств, які підпорядковані Держспоживінспекції України та проводять держреєстрацію ТУ (де вказані: код ДП в системі Держспоживінспекції України, код ДП згідно з Єдиним державним реєстром підприємств і організацій України, назва ДП та його адреса).

Слід зазначити, що охарактеризовані бібліографічні джерела формуються та видаються на основі інформації, накопиченої в електронному банку даних «Технічні умови України», створеному в ДП «Укрметртестстандарт». Цей банк даних зібрав відомості про майже 50 тисяч найменувань продукції, що виробляється в Україні в усіх галузях народного господарства, її виробників та власників технічних умов. Для наповнення банку даних фахівці «Укрметртестстандарту» здійснюють аналітико-синтетичну обробку ТУ, що регулярно надходять з усіх регіонів України.

Бібліографічні дані про ТУ, акумульовані в банку даних та в охарактеризованих вище бібліографічних посібниках, надаються ДП «Укрметртестстандарт» та відповідними територіальними центрами на комерційній основі. Більш детальну інформацію про ТУ, на відміну від інших видів нормативних документів зі стандартизації, можна отримати тільки у власника ТУ, оскільки, згідно з чинним законодавством України, ТУ захищено від вільного розповсюдження у зв'язку з тим, що опубліковані в них відомості віднесені власниками ТУ до комерційної таємниці.

Останнім часом, особливо з розвитком малого бізнесу, ТУ широко продаються та купуються. У зв'язку з цим виникає багато питань відносно прав власності на ТУ.

Згідно зі ст. 15 Закону України «Про стандартизацію» [14], право власності на ТУ належить організаціям, установам, за кошти яких вони створені або яким воно передано в установленому Законом порядку. Відповідно, придбати оригінал ТУ або обліковану копію ТУ з правом виготовлення за цим документом відповідної продукції можна лише у власника ТУ на основі договору. При цьому необхідно звертати увагу на: наявність державної реєстрації ТУ в системі Держспоживінспекції України, про що свідчить штамп держреєстрації на титульному аркуші ТУ з

назвою ДП, що здійснило держреєстрацію, датою реєстрації та реєстраційним номером; термін чинності ТУ, зазначений на титульному аркуші.

Якщо замовникові (покупцеві) передається облікована копія ТУ, то згідно з ДСТУ 1.3:2004 «Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення, погодження, прийняття та позначання технічних умов» [2], власник ТУ повинен інформувати всіх власників облікованих копій ТУ про зареєстровані зміни до цих ТУ, але в договорі на придбання слід вказати умови надання інформації про зміни (впродовж якого терміну з дати реєстрації, безкоштовно чи платно тощо).

Ще одним важливим аспектом типологічної характеристики ТУ є статус цих документів. На жаль, цей аспект не знайшов чіткого відображення в жодному з вищеназваних законодавчих актів України. В Законі України «Про стандартизацію» [14] визначено лише статус стандартів. Зокрема, у ст. 1 Закону [14] у визначенні «стандарту» відзначається обов'язковість дотримання положень цих документів. А в ст. 11 цього самого Закону прописано: «Стандарти застосовують на добровільній основі, за винятком випадків, коли застосування цих стандартів вимагають технічні регламенти». Судячи з відсутності в Законі [14] подібної інформації про ТУ, логічним буде вважати ці документи обов'язковими для виконання чи дотримання.

Однак, незважаючи на деяку недолугість вітчизняного законодавства з цього приводу, заслуговує схвалення той факт, що ТУ в нашій країні не вилучені з числа НДС і визнаються як окрема категорія НДС (згідно зі ст. 4 Декрету Кабінету Міністрів України [15]). Дещо інша ситуація з досліджуваним видом документів у Російській Федерації, де чинний на сьогоднішній день Федеральний закон «О техническом регулировании» [7] взагалі не включає ТУ в перелік НДС. Більше того, в раніше чинному (до 1.07.2003 р.) Законі Російської Федерації «О стандартизации» [5] ТУ також не були «узаконені», а вимоги до конкретної продукції, що постачається на ринок, почали встановлюватися в стандартах підприємств (СТП), а не в ТУ. Однак, і СТП у Федеральному законі «О техническом регулировании» [7] не називаються. До числа документів у сфері стандартизації цей Закон відносить стандарти організацій (СТО), визначаючи їхній статус таким, що є практично тотожним статусу СТП у Законі РФ «О стандартизации» [5] та створюючи тим самим лише термінологічні відмінності.

Постійна критика Федерального закону «О техническом регулировании» [7] фахівцями різних сфер, безсистемний, фрагментарний характер деяких його розділів, аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання у сфері стандартизації зумовили розроблення нового Федерального закону «О стандартизации», котрий повинен встановити взаємозв'язок стандартів і технічних регламентів, сприяти створенню сучасної системи технічного регулювання. Проект цього Закону [6] є предметом жвавих обговорень і викликав ще більш гостру критику. Стосовно ТУ відзначимо, що лише у 3-й редакції цього проекту Закону (від 17.03.2009 р.) згадали про ТУ, включили їх до переліку документів зі стандартизації і дали їхнє визначення як «документів, затверджених організацією, в яких, у тому числі за узгодженням із замовником (споживачем), встановлюються технічні вимоги, котрим повинні відповідати продукція, процеси, роботи та послуги, а також правила приймання, методи контролю [6]». Станом на 1.11.2011 р. цей проект ще не затверджений як Закон.

На основі вивчення та аналізу законодавства України і Російської Федерації щодо ТУ та їхніх типологічних особливостей, можна дійти таких висновків:

1. Безумовного вдосконалення на сьогоднішній день потребує законодавчо-правова база сфери стандартизації та технічного регулювання в тій частині, де йдеться про ТУ, зокрема про їхній статус. Чинні в Україні два Закони [14, 16] та Декрет Кабінету Міністрів України [15] не дають чіткої однозначної відповіді на це питання (в Законі [16] такий документ, як ТУ, взагалі не згадується), подекуди дублюють положення один одного. Незрозумілим залишається доцільність існування Декрету Кабінету Міністрів України [15] при двох чинних у цій сфері Законах. Вважаємо, що достатньо одного, ретельно та грамотно відпрацьованого Закону, аби врегулювати всі суперечливі та неоднозначні моменти щодо призначення, сфери застосування та статусу різних видів НДС, у тому числі ТУ. Особливо важливо вказати в цьому Законі на обов'язковість ТУ, в яких встановлюється повний комплекс вимог до конкретної продукції конкретного виробника. А характеристики на групи однорідної продукції можуть встановлюватися в національних стандартах – документах добровільного застосування. ТУ повинні мати статус обов'язкових документів (як і технічні

регламенти). ТУ можна розглядати як малий технічний регламент, що забезпечує реалізацію мети та принципів технічного регулювання.

2. Ще однією проблемою, на яку варто звернути увагу, є проблема якості змісту ТУ. Якість підготовки ТУ головним чином залежить від стану дослідницької та експериментальної бази, стану фонду нормативних документів і, що не менш важливо, кадрового забезпечення організації-розробника. Практика засвідчує, що найбільш якісні ТУ розробляються галузевими науково-дослідними інститутами, центрами стандартизації, метрології та сертифікації, котрі мають у своєму складі весь необхідний потенціал (випробувальні лабораторії, відділи технічного контролю, фахових спеціалістів тощо). Звідси неминуче виникає потреба в якійсь вишівській підготовці спеціалістів сфери стандартизації.

3. Проблема якості змістової частини ТУ порушує питання про встановлення юридичної відповідальності їхніх розробників як за зміст цих документів, так і за дотримання їхніх вимог. Цей момент із зазначенням ступеня відповідальності та міри покарання розробника за недобросовісність своєї діяльності також чітко та однозначно повинен бути прописаний у законодавстві України. З цього приводу виваженого доопрацювання та узгодження між собою потребують Закони України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [8], «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [13], «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» [9], «Про загальну безпечність нехарчової продукції» [11], «Про захист прав споживачів» [12]. Реалізація наданої пропозиції дасть змогу поліпшити якість продукції та послуг для споживачів.

4. Оскільки територіальні центри стандартизації, метрології та сертифікації (ЦСМС) є офіційними агентами Держспоживінспекції України з розроблення та реєстрації ТУ, вважаємо за доцільне розміщення цими установами на своїх сайтах переліку зареєстрованих ними ТУ (із зазначенням їхнього позначення, назви, терміну чинності та організації-власника). Це створить певні зручності для тих суб'єктів господарювання, котрі бажають використати ТУ в своїй діяльності. Станом на 1.11.2011 р. територіальні ЦСМС не подають такі переліки в електронному вигляді.

5. Оперативності та достовірності отримання споживачами бібліографічної інформації про ТУ сприятиме подання на сайті ДП «Укрметртестстандарт» електронної версії довідника [10], аналогічно тому, як подається на сайтах Держспоживінспекції України та відповідних установ (ДП «Укрметртестстандарт», ДП «Український науково-дослідний та навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», науково-інформаційного центру «Леонорм») бібліографічна інформація про стандарти.

Використана література

1. Національна стандартизація. Основні положення : ДСТУ 1.0:2003. – [Чинний від 2003-07-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2003. – 10 с. – (Національний стандарт України).

2. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення, погодження, прийняття та позначання технічних умов : ДСТУ 1.3:2004. – [Чинний від 2005-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2004. – 16 с. – (Національний стандарт України).

3. Національна стандартизація. Правила реєстрації нормативних документів : ДСТУ 1.6:2004. – [Чинний від 2004-10-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2004. – 22 с. – (Національний стандарт України).

4. Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять : ДСТУ 1.1:2001. – [Чинний від 2001-07-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2001. – 38 с. – (Національний стандарт України).

5. О стандартизации : Закон Российской Федерации, 10.06.1993 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.fstec.ru/_docs/doc_1_2_007.htm (дата обращения: 1.11.2011). – Заглавие с экрана.

6. О стандартизации : проект Федерального закона, 19.03.2009 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ugfm.ru/Page257.html> (дата обращения: 1.11.2011). – Заглавие с экрана.

7. О техническом регулировании : Федеральный закон, 27.12.2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/techreg/> (дата обращения: 1.11.2011). – Заглавие с экрана.
8. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України, 23.12.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=771%2F97-%E2%F0> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
9. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України, 2.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2735-17> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
10. Продукція, яку виробляють за технічними умовами України (за станом на 1.01.2009 р.) : довідник : у 2 ч. / [відповід. за видання Т. І. Любомирова]. – К. : ДП «Укрметртестстандарт», 2009.
11. Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України, 2.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2736-17> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
12. Про захист прав споживачів : Закон України, 12.05.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
13. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України, 5.04.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
14. Про стандартизацію : Закон України, 17.05.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2408-14> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрану.
15. Про стандартизацію і сертифікацію : Декрет Кабінету Міністрів України, 10.05.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=46-93> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
16. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України, 1.12.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3164-15> (дата звернення: 1.11.2011). – Назва з екрана.
17. Технічні умови України : покажч. / ДП «Укрметртестстандарт». – К., 1992. – Виходить щоквартально.